

terminology is explained, are identified the problematic issues, which lead to the further research in the field of pedagogical art.

Key word: *musical image, word outlook, emotion, education technology, musical intonations.*

УДК 94 (477) – 05.084

Мазур І. В.,
викладач
(м.Хмельницький)

**Діяльність М.С.Грушевського у контексті духовного відродження
України в 20-х рр. ХХ ст.**

У статті досліджується діяльність видатного українського вченого М.С.Грушевського, визначається роль його наукової спадщини в процесах піднесення науково-дослідницької думки до світового рівня та духовного відродження України в 20-х рр. ХХ ст. Особлива увага приділяється концептуальним розробкам М.С.Грушевського з окресленої проблематики й аналізу методологічних принципів науковця. Акцентується увага на значенні дослідницької діяльності видатного українського вченого, завдяки якій активізувалася й набула чіткого спрямування науково-дослідницька робота як в системі ВУАН, так і в установах освіти, що значною мірою сприяло формуванню нових осередків українознавства. Охарактеризовано наукову концепцію українознавства, лідером якої вважається М.С.Грушевський, визначено основні пріоритетні питання науково-дослідницької діяльності вченого, серед яких особливого значення набули питання органічного поєднання розвитку знань про Україну, її народ з відродженням національних традицій і засвоєнням європейських цінностей, що сприяло процесу наукового піднесення і національного визнання української нації на світовому рівні. Обґрунтовується значення діяльності видатного вченого в процесах збирання, вивчення та популяризації народної, зокрема пісенної, творчості українського народу як вагомого чинника в процесі духовного відродження та збереження культурної спадщини нашого народу на початку ХХ ст.

Ключові слова: *М.С.Грушевський, науково-дослідницька думка, духовне відродження, методологічні принципи, Кафедра історії України, історичні інституції, Археографічна Комісія, дослідницькі праці, народнопісенна творчість.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Відродження національних культур розпочинається з повернення й освоєння духовних цінностей, раніше відчужених від народу. Дослідницька думка сучасного наукового простору починає інтенсивно опановувати величезну кількість нових фактів, архівних документів, які досить тривалий час були заборонені, одночасно звільняючись від стереотипних та догматичних формул, що були визначальними в процесі наукового вивчення мистецьких явищ. Існуючі донедавна уявлення про зміст, обсяг, характерні риси, етапи розвитку та процес взаємодії української культури виявилися в умовах інтенсивного опанування документальними та архівними джерелами урізаними, неточними, схематичними. Саме це уповільнює процес відтворення повної та історично достовірної картини розвитку української культури, якій властиві самобутність, оригінальність та специфічність розгортання в часовому вимірі.

Як відомо, історія завжди персоніфікована, часто діяльність видатної постаті минулих часів була визначальною в процесі розгортання наукової думки, окреслювала напрямок дослідницького руху, ставала важливим чинником в процесах духовного відродження в різні історичні періоди становлення та розвитку української держави.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми... Початок ХХ ст. для України був тісно пов'язаний з процесами піднесення науково-дослідницької думки на світовий рівень та духовного відродження. Вагомим значенням в розгортанні та подальшому розвитку цих вкрай важливих і показових для українського суспільства явищ набула постать Михайла Сергійовича Грушевського – українського історика, літературознавця, соціолога, письменника, першого Президента України, публіциста, політичного та громадського діяча. Діяльність видатного українського вченого, його наукові праці неодноразово привертала до себе увагу вчених різних галузей наукового простору. Р.Пиріг в дослідженні «М.С.Грушевський: між історією і політикою (1924-1934)» [7] розкриває особистість вченого крізь призму діяльності створених ним

науково-дослідницьких шкіл, установ, враховуючи суперечливість та складність періоду 20-х рр. ХХ ст. Дослідження видатних українських істориків В.Онопрієнко та Г.Скрипник присвячені вивченню біографії вченого, висвітленню питання особливостей дослідницької діяльності М.Грушевського, визначенню ролі наукової інтелігенції в процесі дослідження та збереження духовної спадщини українського народу [6,8]. Упродовж багатьох років особистість видатного вченого та його наукова спадщина були в центрі уваги відомого історика Л.Винара. Особливий внесок в питання значення науково-дослідницької діяльності М.Грушевського в процесі піднесення наукової думки на Україні до світового рівня належить О.Апанович. Розглядаючи діяльність Комісії Правобережної України дослідниця на основі маловідомих архівних документів висвітлює роль і підкреслює важливість діяльності М.Грушевського в розгортанні цих процесів [1]. У праці Я.Верменич «Історична регіоналістика в Україні: спроба концептуального аналізу» [3] особлива увага приділяється діяльності Історичної секції ВУАН, акцентується важливість цієї установи у процесі становлення та подальшого розвитку краєзнавчого руху на Україні в означений період. В праці підкреслюється значення творчих напрацювань в цій галузі видатних фундаторів історичної науки, серед яких вагоме місце належить дослідницькій спадщині М.Грушевського.

За останні п'ятнадцять років значно активізувався інтерес до історичного минулого нашої країни, особливий інтерес та зацікавленість у дослідників викликають початок та перша половина ХХ ст. У 2001 р. в дослідженні Л.Бабенко «Роль наукової інтелігенції у розвитку історичного краєзнавства в 20-х – на початку 30-х років ХХ століття» [2] висвітлюється життєвий шлях та наукові здобутки видатних вчених початку ХХ ст., серед яких важливе місце відводиться висвітленню значення вченого в процесах духовного відродження та наукового піднесення українознавства.

Незважаючи на те, що на сьогоднішній день існують досить ґрунтовні дослідження наукового доробку М.С.Грушевського, актуальність звернення у статті до діяльності та наукової спадщини видатного діяча ХХ ст. пов'язана з вивченням проблематики, яка ще не знайшла належного висвітлення в творчих доробках дослідників: значення діяльності видатного українського вченого в процесах дослідження та збереження народної, зокрема пісенної творчості, як вагомого чинника в процесі духовного відродження української культури на початку ХХ століття.

Формулювання цілей статті... Метою статті є аналіз методологічних принципів та концептуальних розробок М.С.Грушевського, здійснений на основі дослідження діяльності вченого у контексті процесів духовного відродження та піднесення науково-дослідницької думки України у 20-ті рр. ХХ ст..

Виклад основного матеріалу... В історії України 1920-ті рр. відіграли виняткову і визначальну роль: процеси, що відбувалися в цей історичний проміжок часу, характеризувалися відродженням національної гідності та усвідомленням етнічної індивідуальності, зростанням інтересу до власної історії та культурних цінностей, активним розгортанням краєзнавчого руху, діяльністю багатьох визначних науковців в процесі піднесення наукової думки до світового рівня.

Саме в 20-х рр. ХХ ст. вирішальним і важливим чинником на шляху до національного відродження та усвідомлення етнічної самобутності українського народу стала діяльність Михайла Сергійовича Грушевського, якого справедливо вважають лідером наукового українознавства. Видатний історик, неперевершений організатор науково-дослідницького та суспільно-культурного життя, блискучий оратор, публіцист, людина з енциклопедичними знаннями, який виховав цілу плеяду науковців, прагнув залучити до дослідницької діяльності представників різних шкіл, з метою вивчення та збереження духовних цінностей українського народу. На думку вченого, «єдине завдання, яке має стояти перед українською етнологією – зберегти та дослідити усю скарбницю, яку має наш народ, головне – служити народові, зберігаючи його скарби» [4, с.50].

Навколо вченого формується потужний українознавчий центр з цілою низкою дослідницьких осередків, серед яких особливе місце належить Київській школі, яка активізувала свою наукову діяльність відразу після повернення вченого з еміграції у 1924 р. У цьому ж році М.Грушевський виступив з доповіддю на спільному зібранні ВУАН і Українського наукового товариства з питань методології українознавчих досліджень. Основним методологічним орієнтиром, на думку вченого, має стати відтворення цілісності історії людини та суспільства в усіх соціальних вимірах [4]. Основним методологічним принципом наукового підходу до питань вивчення історичного минулого українського

народу має стати безперервністю українського історичного процесу з обов'язковим врахуванням вагомості та ролі усіх складових цього процесу в контексті специфіки етнополітичних, суспільних та культурних явищ історичного минулого нашого народу.

Одним із важливих і необхідних завдань у цьому процесі, вирішення якого вимагало детального і прискіпливого погляду, стало вивчення народної творчості, яке розглядалося М.Грушевським як один із визначальних чинників в процесі вивчення і розуміння українського буття. Саме комплексне дослідження усіх складових суспільства, зв'язок і взаємодія політичних, економічних, культурних, релігійних, фольклорних, етнографічних, психологічних чинників дозволяють відтворити цілісну картину розвитку українського суспільства. Врахування ролі та значення усіх чинників цього процесу, з'ясування напрямку та розуміння логіки їх взаємодії надасть можливість дослідити та усвідомити специфіку та особливості розвитку українського культурного простору. Ці методологічні аспекти стали визначальними і пріоритетними на шляху до процесу національного відродження наукової думки у 20-х рр. ХХ ст. і лягли в основу діяльності історичних установ, очолюваних М.Грушевським.

Методи соціологічного обґрунтування історії стають основним напрямком, який визначив спрямованість науково-дослідницької думки початку ХХ ст. На думку багатьох дослідників, 1920-ті рр. вважаються «золотою» добою української історичної науки, яка досягла світового рівня, перетворилася на складову національної свідомості та націєтворчого процесу. Саме в цей час особлива увага приділяється дослідженню народної творчості як найбільш самобутнього і характерного чинника, який визначає усю своєрідність, особливість та унікальність культури українського народу.

М.Грушевський у 20-х рр. ХХ ст. розгорнув активну діяльність, сприяючи ґрунтовному та всебічному вивченню історії українського народу як минулого, так і сучасності. Вчений в цей історичний проміжок часу очолив кафедру історії українського народу, науково-дослідну кафедру історії України та цілу низку наукових комісії, серед яких: культурно-історична, археографічна, комісія української пісенності; порайонних комісій, які займались вивченням історії окремих територій, комісія старої та новітньої історії України, тематичних комісій з дослідження нової української історіографії, історії козаччини, історії освіти, бібліографії тощо. Протягом п'яти років, з 1924 по 1929 рік, дослідження етнографії, історії та культури України було головним чином зосереджено в історичних інституціях, керівником яких був М.Грушевський [5].

Кафедра історії України під його керівництвом поєднувала науково-дослідну роботу з практичною діяльністю. Різномісним коло питань, широта дослідницьких поглядів, результати пошуків та експериментів, висновки та узагальнення – усе це знаходило висвітлення у статтях, наукових розвідках, які друкувалися в періодичних виданнях кафедри. Протягом п'яти років існування, з 1924-1929 рр., кафедрою було видано три томи «Студій з історії України», декілька монографій, велику кількість теоретичних розвідок, статей, рецензій.

Основна увага М.Грушевського та працівників кафедри була зосереджена на пошуках, систематизації та публікації нових джерельних матеріалів, опрацюванні малодосліджених та недосліджених тем, популяризації знань серед української та європейської громадськості [5]. Характерними ознаками цих праць була ґрунтовність, всебічність, систематичність та логічність при подачі матеріалу, охоплення різних пластів, врахування усіх компонентів українського історичного простору з метою реконструкції напрямку та спрямованості еволюційного розвитку українського суспільства, взаємозв'язок з новітніми досягненнями в різних галузях науки. Визначальною для розвитку української науки в означений період стала ідея національного відродження, що визначила основні напрямки та характер діяльності усіх організацій, секцій та кафедр, стала пріоритетним напрямком дослідницької думки багатьох досліджень, праць і розробок українських науковців.

М.Грушевський як керівник Культурно-історичної комісії ВУАН ставив перед працівниками установи завдання ґрунтовного студіювання усіх сторін життя українського народу. На його думку, необхідно досліджувати український побут і фольклор, особливо в найбільш віддалених районах України, з метою зафіксувати пережитки старого світогляду і побуту [5]. Особлива увага приділялася детальної методичній роботі по вивченню і фіксації українського фольклору, яка вважалася необхідним підґрунтям в процесі реконструкції світогляду і соціальних принципів нашого народу за допомогою літератури та етнографічного матеріалу.

Продуктивною і результативною під керівництвом М.Грушевського була діяльність Археографічної Комісії, яка, успадкувавши найкращі традиції Львівської археографічної комісії при НТШ та Київської комісії для розбору давніх актів, об'єднала свої зусилля з комісіями ВУАН та Українським науковим товариством. Характерними принципами діяльності Археографічної Комісії були: безперервність та логічна послідовність в процесі вивчення і дослідження матеріалів, систематизація та наукова класифікація усіх складових дослідного процесу, критичний аналіз при ознайомленні з фактологічним матеріалом, нові та нестандартні підходи у вирішенні проблематичних питань минулого, розробка та впровадження і використання на практиці сучасних критеріїв дослідження [5].

Серед багатьох завдань, які були визначені в статуті Комісії, особлива увага приділялася теоретичній розробці всіх питань, які стосуються етнографії та історії мистецтв. За роки свого існування науковцями установи було здійснено цілий ряд заходів, важливих і необхідних для процесу розгортання та піднесення науково-дослідницької думки на Україні. Видання документів Кирило-Мефодіївського братства, оприлюднення матеріалів про гайдамаччину, опис стародруків та вивчення матеріалів про розвиток українського друкарства, опрацювання архівних матеріалів з бібліотек та архівних установ Москви, Кракова, Петербурга, Варшави, Львова – ці питання склали основу діяльності Археографічної Комісії. Розширення діапазону територіальних та тематичних рамок видань дозволяло заповнити певні прогалини у джерелознавстві та архівній справі. Досвід методичної науково-дослідної праці вчених Археографічної Комісії під керівництвом М.Грушевського був вагомим підґрунтям на шляху до подальшого розвитку українознавства, визначаючи наукову спрямованість цього процесу.

Важливим підсумком джерелознавчої роботи стало оприлюднення численних публікацій та архівних документів на сторінках періодичного видання «Українського Археографічного Збірника». Окремі випуски були присвячені видатним діячам української історії: вивчення архівних документів, невідомих приватних матеріалів та листування надавало можливості поглянути на події історичного минулого під іншим кутом зору, зрозуміти логіку розвитку подій, визначити напрямок та характер змін [5].

Паралельно з археографічними випусками комісія видала три томи «Українського Архіву», що презентували найбільш цінні та історично важливі архівні матеріали суспільно-політичного життя українців минулих часів. Вивчення великого масиву джерелознавчого матеріалу відкривало шлях до нових розробок, доповнювало і висвітлювало важливі історичні події життя нашого народу, давало змогу усвідомити процес розвитку українського суспільства як логічне та цілком закономірне явище, якому притаманні індивідуальні та специфічні особливості.

Провідне місце в українознавчих дослідженнях посіли монографічні праці М.С.Грушевського, який в цей час продовжував видання «Історії української літератури» та «Історії України-Руси». У центрі історичного процесу М.С.Грушевський ставить український народ як історико-етнографічну цілісність, унікальну та самобутню націю, якій притаманні досить індивідуальний і специфічний напрямок розгортання еволюційних процесів. Незважаючи на різні трагічні історичні події, які пов'язані з поневоленням нашої нації, русифікацією та повним нівелюванням, саме український народ завжди був і залишається джерелом національно-культурного і державного відродження нашої нації. Вченим підкреслюється і акцентується увага на значенні та важливості народної творчості, а саме пісенної скарбниці, в процесах піднесення національної гідності та усвідомлення етнічної унікальності. Вважаючи українську пісенну творчість своєрідним етнокодом нашої країни, процес збирання, дослідження та популяризації кращих її зразків відіграв важливе значення в процесах духовного відродження на Україні в 20-х рр. ХХ ст..

Процес українського відродження стимулював закономірне прагнення науковців дослідити та зберегти матеріальну та духовну культуру українського народу, глибоко вивчити етнічну культуру, з'ясувати особливості розвитку кожного регіону, специфіку процесів розгортання як суспільного, так і культурного простору різних періодів історичного минулого нашої країни. Незважаючи на мізерні фінансові ресурси, комісії та установи під керівництвом М.Грушевського розгорнули інтенсивну збирацьку та дослідницьку діяльність в цих напрямках. Спільно з Комісіями культурно-історичною та історичної пісенності, Кабінетом примітивної культури історичні інституції проводили численні екскурсії, які вивчали досвід та світогляд нашого народу, обрядовість, збирали та досліджували народну творчість, особливу увагу приділяючи саме пісенним зразкам культурної спадщини українського етносу.

Як фундатор наукового українознавства М.С.Грушевський поряд з історією українського народу пильну увагу приділяв історії національної культури. Пріоритетне місце в науковому доробку вченого належить багатотомній «Історії української літератури», створення якої розпочалося ще в еміграції, а перші томи ґрунтовної праці з'явилися у 1923 – 1927 рр.. У цьому фундаментальному дослідженні вперше було розглянуто культурний компонент етногенезу українців, викладено нове розуміння понять «етнос» та «нація», досліджено процес становлення української культури та виявлені основні чинники, які сприяють процесу національного самовизначення. Долучивши до цієї літературознавчої праці досягнення багатьох наук: історії, фольклористики, археології, етнології, соціології, психології, антропології, географії та інших, вчений реконструював духовне буття українців протягом тисячолітнього періоду його розвитку. Історія української літератури була представлена як закономірне явище духовного розвитку нації, як одна з вагомих складових загальнолюдського вияву творчого початку. Ця проблематика знайшла широке відображення на сторінках часопису «Україна», який виходив у період з 1924 по 1930 рр. XX ст. під редагуванням М.Грушевського. Вміщені в часописі розвідки, статті, праці про видатних діячів української культури склали вагомий підґрунтя для подальших науково-дослідних пошуків, висвітлювали проблемне коло питань української культури, сприяли процесу дослідження та популяризації духовного надбання українського народу. Основна увага зосереджувалася на вивченні фольклорно-етнографічної спадщини українського народу, дослідженні найбільш архаїчних та старовинних зразків народної творчості, особлива увага приділялася «законсервованим» частинам української землі, що збереглась у фольклорі та обрядовості.

Важливого методологічного значення набула стаття М.С.Грушевського «Береження і дослідження побутового і фольклорного матеріалу як відповідне державне значення» [4]. Однією з основних проблем, яка піднімається автором в публікації, є необхідність збереження народної спадщини української держави. Мова йдеться, насамперед, про екологію народної культури, яка повинна залишатися як найцінніший духовний скарб нащадкам, а відповідальність у вирішенні цього питання повинна взяти на себе держава. По відношенню до фольклорного матеріалу, «взятого якнайширше, з різних точок погляду, можливо найчисленніших, потрібно дотримуватися наступного: фольклорний матеріал треба зібрати, вибрати, висіяти з плінного потоку життя» [4,с.52].

Порушивши в статті питання збереження та активного вивчення духовної спадщини українського народу, автор висловлює занепокоєння щодо ситуації, в якій опинилась фольклорно-етнографічна діяльність на Україні. На думку автора, маючи в обличчі народної творчості потужний потенціал для національного відродження, питання дослідження, систематизації та популяризації фольклорно-етнографічного матеріалу поки що не набуло актуальності і лишається поза увагою науковців. Процес дослідження та збереження фольклору відбувається лише завдяки зусиллям численних аматорських ентузіастів та громадських товариств. В огляді на це вчений порушує в статті ряд проблем, які, на його думку, потребують негайного вирішення.

Одним з важливих і необхідних заходів у цьому напрямку є:

1. Створення при науково-дослідних кафедрах історії, літератури, краєзнавства секцій фольклору та матеріальної культури, в яких увага буде зосереджена на висвітленні питань з історії культури та мистецтва. Основним компонентом діяльності створених секцій повинно стати збирання, вивчення та збереження пам'яток як матеріальної, так і духовної культури українського народу;

2. Доцільно заснувати на базі вищих шкіл курси вивчення історії матеріальної культури, етнографії та фольклору з метою пробудження інтересу до національного минулого, що сприятиме розвитку почуття власної гідності та пошани до спадщини народу;

3. Необхідним є організація етнографічних експедицій у різні регіони нашої держави. Розуміючи, що організація фольклорного і етнографічного дослідження вимагає як підготовлених кадрів, так і відповідної літератури, М.С.Грушевський пропонує налагодити вивчення досвіду молодими та перспективними дослідниками у центрах соціологічних та історико-культурних студій у Лондоні, Парижі, Берліні.

Ці заходи, на думку вченого, є необхідними і невідкладними, оскільки: «кожне десятиліття, навіть рік, роблять у цій справі жахливі спустошення, які нічим не можна компенсувати, а глобальні потрясіння в соціальному, економічному житті, у свідомості людей поставили навіть найбільш консервативний елемент нашої людності навч з новими формами господарювання...Вони наповнили досвід людей, їх уяву і думки безконечним

рядом нових ідей, аспірацій і планів, під їх натиском ...касаються престарілі форми техніки і господарства, давні навички і методи праці, зв'язані з нею обряди, вірування та прадавня народна творчість» [4, с.53].

М.С.Грушевський акцентував увагу на необхідності здійснення цих заходів, оскільки процес національного відродження неможливий «без збереження і пропагування фольклору, давніх звичаїв, традицій, поряд з рідною мовою українців» [4, с. 54]. На жаль, переважна більшість цих проектів наштовхнулася на ідеологічні та фінансові перепони, що стали значною перешкодою на шляху до збереження та вивчення матеріальної та духовної скарбниці українського народу.

Дослідницька діяльність історико - етнографічних та фольклорних установ, товариств, кафедр та інших інституцій на Україні у 20-х рр. ХХ ст. активно використовувала принципи та методи української наукової методології. Зокрема, дослідження української народної творчості відбувалося завдяки активному використанню методів соціологічного, етнологічного та порівняльно-фольклорного аналізів. Певний синкретизм був властивий усім дослідницьким працям, що знаходило відображення в появі фундаментальних та змістовних досліджень. Основна увага приділялася фольклорно-етнографічним експедиціям, археологічним дослідженням, анкетуванню та аналізу зібраних анкет. Одержані матеріали і результати дослідницької та практичної роботи друкувалися у часописі «Україна» та збірнику «Первісне громадянство». Все це дозволяло зберегти цінні історичні відомості про етногенез та еволюційний розвиток української народної культури, надавало можливість реконструювати минуле та заповнити прогалини в історії розвитку нації, допомагало у визначенні напрямку розвитку народного мистецтва, розумінні особливостей та характеру змін, які відбувалися протягом багатьох століть.

Висновки... Здійснивши аналіз методологічних принципів М.С.Грушевського у контексті українського духовного відродження, можна прийти до висновку, що 20-ті рр. ХХ ст. увійшли в історію української держави як історичний період, якому були притаманні процеси національного та духовного відродження, піднесення науково-дослідної думки на світовий рівень. У цих процесах визначальну роль відіграла діяльність видатного вченого М.С.Грушевського. Завдяки його титанічній праці активізується науково-дослідницька робота як в системі ВУАН, так і в установах освіти; формуються нові осередки українознавства. Завдяки зусиллям видатного українського вченого дослідження вузлових проблем історії та культури України відбувалося завдяки синтезу історичних, етнографічних, правових, економічних, лінгвістичних, фольклористичних знань. Основна увага приділялася дослідженню етногенезу українського народу, підкреслювалася самобутність та унікальність його мови та культури, традицій та звичаїв. Пріоритетним в науково-дослідницькій діяльності М.С.Грушевського було питання національного піднесення, духовного відродження, усвідомлення українською нацією власної самобутності та оригінальності. Головним чинником на шляху до духовного відродження вчений вважав українську народнопісенну творчість, яку потрібно збирати, вивчити та дбайливо зберігати як духовну скарбницю нашої нації, справжній етнокод українського народу.

Наукова концепція українознавства, лідером якого вважається М.С.Грушевський, органічно поєднувала розвиток знань про Україну, її народ з відродженням національних традицій і засвоєнням європейських цінностей, що сприяло процесу наукового піднесення і національного визнання української нації на світовому рівні.

Список використаних джерел і літератури:

1. Апанович Е. М. Комиссия истории Киева / Е. М. Апанович // Киев в фондах Центральной научной библиотеки АН УССР. – К.: Наука, 1984. – С.162-171.
2. Бабенко Л. Л. Роль наукової інтелігенції в розвитку історичного краєзнавства в 20-х – початку 30-х років ХХ століття. Дис...канд.іст. наук: 07.00.01. / Л. Л. Бабенко – Полтава, 1992. – С.117 - 183.
3. Верменич Я. В. Історична регіоналістика в Україні: спроба концептуального аналізу:[монографія] / Я. В. Верменич. – К.: Інститут історії НАН України, 2001. – 211 с.
4. Грушевський М. С. Береження і дослідження побутового і фольклорного матеріалу як відповідальне державне завдання / М. С. Грушевський // Україна. – Кн. 4. – К. : Наука, 1924. – С.50 – 62.
5. Грушевський М. С. Історичні секції ВУАН у 1928-1929 роках / М. С. Грушевський // Україна. – К.: Наука, 1929. – С. 165 – 169.

6. Онопрієнко В. І. Репресована наука України / В. І. Онопрієнко – К.: «Наукова думка», 1990. – 31 с.

7. Пиріг М. Я. М. С. Грушевський: між історією та політикою (1924-1934 pp.) / М. Я. Пиріг // Український історичний журнал. – 1991. - № 4. – С. 56 – 81.

8. Скрипник Г. А. Етнографічні музеї України / Г. А. Скрипник. – К.: Наукова думка, 1989. – 304 с.

Транслітерований список літератури:

1. Aranovich E. M. Komyssiya istorii Kieva, *Kiev v fondax Centralnoj nauchnoj biblioteki AN URSSR*. Kiev, 1984, pp. 162-171.

2. Babenko L.L. Rol naukovoi intelihentsii v rozvytku istorychnogo kraieznavstva v 20-kh – pochatu 30-kh rokiv. Dyss...kand...ist. nauk : 07.00.01.Poltava, 1992, pp. 117-183.

3. Vermenych Ya. V. Istorychna rehionalistika v Ukraini: sproba kontseptualnoho analiza : [monohrafiia]. Kyiv, Institut istorii NAN Ukrainy, 2001, 211 p.

4. Hrushevskii M.S. Berezhennya i doslidzhennya pobutovoho folklornoho materialu yak vidpovidalne derzhavne znachennia. Ukraina, Kyiv, 1924, kn.4, pp.50-62.

5. Hrushevskij M.S. Istorychni sektsii VUAN u 1928-1929 rokakh. Ukraina, Kyiv, 1929, pp.165 – 169.

6. Onoprienko V.I. Represovana nauka Ukrainy, Kyiv, Naukova dumka, 1990, 31 p.

7. Pyrih M.Ia. M.S.Hrushevskii : mizh istoriieiu ta politykoyu (1924-1934 rr.), Ukrainyskyi istorychnyi zhurnal, 1991, Volume 4, pp.56-81.

8. Skrypnik H. A. Etnohrafichni muzei Ukrainy, Kyiv, Naukova dumka, 1989, 304 p.

Аннотация

Деятельность М.С.Грушевского в контексте духовного возрождения Украины в 20-х годах XX века

Мазур И.В.

В статье исследуется деятельность выдающегося украинского учёного М.С.Грушевского, определяется роль его научного наследия в контексте процессов повышения уровня научно-исследовательской мысли и духовного возрождения на Украине в 20-х г. XX в. Особое внимание уделяется концептуальным разработкам М.С.Грушевского по очерченной проблематике и анализу методологических принципов деятеля науки. Акцентируется внимание на исследовательской деятельности выдающегося украинского учёного, благодаря которой активизировалась и получила четкую направленность научно-исследовательская работа как в системе ВУАН, так и в организациях образования, что в значительной мере способствовало формированию новых центров украиноведения. Охарактеризована научная концепция украиноведения, лидером которой считается М.С.Грушевский. Определены основные приоритетные задания научно-исследовательской деятельности учёного, среди которых особенное значение уделялось вопросам естественного объединения развития знаний об Украине, её народе с возрождением национальных традиций и усвоением европейских ценностей, что в значительной мере способствовало процессу повышения уровня науки и национального признания украинской нации на мировом уровне. Обосновывается весомость деятельности выдающегося учёного в области сбора, изучения и популяризации украинского народного творчества, в том числе песенного, как важной активной составляющей процесса духовного возрождения и сохранения культурного наследия народа в начале XX в.

Ключевые слова: *М.С.Грушевский, научно-исследовательская мысль, духовное возрождение, принципы методологии, Кафедра истории Украины, исторические институции, Археографическая Комиссия, исследовательские труды, народнопесенное творчество.*

Summary

M.S.Grusevsky is activity in the context of Ukrainian spiritual revival in the twenties of the XX century

Mazur I.V.

The article deals with the activity of the outstanding Ukrainian scientist M.S.Grusevsky, defines the scientist's heritage role in the context of rising of scientific-research thought and spiritual revival in the twenties of the twenties century. A special attention is paid to conceptual works of M.S.Grusevsky on the outlined problems and the methodological principles analysis of the scientist. The research work of the outstanding Ukrainian scientist M.S.Grusevsky is

given special attentions to due to his activity the concrete direction of scientific-research study was established, both at the All-Ukrainian Academy of Sciences system and at the educational establishments, which promoted of creation of new centers of country learning. The new conception of Ukrainian country learning, founded by Grushevsky, has been characterized: the main priorities of the scientist's research work were defined, including very important issues of organic fusion of knowledge development concerning Ukraine, its people with the revival of national traditions and adoption of European values, which helped the process of scientific raising as well as recognition of the Ukrainian nation all over the world.

The scientist's important activity is grounded in the sphere of collecting, studying and popularization of Ukrainian folklore, folk song in particular, as an important factor of the spiritual rebirth and preservation of the cultural heritage at the beginning of the XX century.

Key words: *M.S.Grushevskiyis, scientific-research thought, spiritual revival, methodological principles, Chair of history Ukraine, history institutions, Archaeographic Commission, research works, folklore activity creativity.*

УДК [78. 071. 4 : 331.446. 4] : 001. 4 (045)

Михаськова М. А.,
канд.пед.наук, доцент
(м.Хмельницький)

Досвід музично-педагогічної діяльності: термінологічно-понятійний аспект

У статті проводиться аналіз ключових понять: «досвід», «педагогічний досвід», «музично-педагогічний досвід» у філософській та психолого-педагогічній літературі. З'ясовано, що педагогічний досвід об'єднує в собі знання й уміння, педагогічну науку і педагогічне мистецтво і, зокрема, теоретичні знання з різних галузей педагогічної діяльності, якість професійних умінь, уміння вчителя планувати навчально-виховну роботу.

Визначаються основні загальнопедагогічні уміння, необхідні в діяльності майбутнього вчителя музики: комунікативні, проєктувальні, конструктивні, акторські й режисерські, логіко-професійні, методичні, дидактичні, організаційні. Доводиться, що досвід музично-педагогічної діяльності - це узагальнені художньо-естетичні знання, уміння та навички, закріплені в пізнавальній діяльності і морально-естетичній поведінці. Особливість процесу набуття цього досвіду зумовлена нерозривним зв'язком сприймання музики із засвоєнням музичних знань, формуванням виконавських умінь і навичок.

Автор статті, узагальнюючи розглянуті підходи до поняття «педагогічний досвід», розуміє його як результат предметно-чуттєвої діяльності вчителя та його практичне втілення в навчальний процес. Взаємозв'язок загальнопедагогічних та фахових складових досвіду утворює музично-педагогічний досвід вчителя музики. Фахова підготовка музиканта визначається метою і змістом музично-освітньої діяльності в школі (сприйманням й естетичним ставленням до музики, засвоєнням музичних знань, формуванням виконавських умінь). Відмічено, що музично-педагогічний досвід вчителя – це засвоєні знання про музику на основі її сприйняття, осмислення і виконання та їх практична передача школярам.

Ключові слова: *досвід, педагогічний досвід, музично-педагогічний досвід, уміння.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Особливої актуальності на сучасному етапі розвитку освіти набувають проблеми формування професійних якостей вчителів, які виступають як окремі здатності особистості і вбирають в себе результати навчання, виховання та розвитку в закладах педагогічної освіти. Це знання, вміння, досвід, особистісні якості, необхідні для виконання професійної діяльності у відповідності з суспільними вимогами та ціннісними орієнтаціями. Рівень їх сформованості характеризує ступінь підготовленості вчителя до освітньої роботи в школі, виступає передумовою ефективності його педагогічної діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми... Процесу професійного становлення особистості майбутнього вчителя, формуванню його готовності до педагогічної діяльності приділяли увагу Ю.Бабанський, М.Дяченко. Досвіду педагогічної діяльності присвячені роботи О.Абдулліна, І.Зязюна, Н.Кузьміної, Н.Кухарева,